

SZEMLÉ.

Finnek Észték a magyarok északi testvérnepei. Huszonnégyszerző közreműködésével. Budapest, 1928. 335 lap.

E mű *Gróf Teleki Pál* és *Kogutowicz Károly* professzorok, 1924 nyarán Finn- és Észtország területén rendezett tanulmányútjának gazdag tapasztalatait, bőséges megfigyeléseit rögzíti meg és szebbnél-szebb eredeti illusztrációkkal díszítve bocsátja huszonnégyszerző közreműködésével a magyar közönség elé, amelyre csak „gazdagodást jelenthet a lelki kapcsolatokkal megerősített magyar—finn—észti szolidaritás” elmélyítése. E könyv meg akarja ismertetni a magyar közönséggel azt, hogy „A népek tengerében, mint két testvérsziget él északon — szlávok és germán fajták közékelve — a magyarok egyetlen európai rokonsága: a finn és az észti nemzet. Kemény lelkű, nagy akaraterejű és tehetséges emberek”.

Gróf Teleki Pál „Ajánlás”-a után *Madai Gyula*: *A finn testvérekhez* c. költeményével vesz stílusos lendületet e mű tartalma. Ez a lendület aztán végig megmarad és viszi az olvasót az érdeklődés szárnyain az összes fejezeteken át, melyek közül *Gróf Teleki Pál*: *Finn- és Észtország világhelyzetét* tárgyaló fejezetben megtudjuk, hogy itt az északi Lappfölddel együtt négy nagy területi egységet különböztethetünk meg. Ezek közül a föld és az ember kapcsolatát tekintve, történelmileg csak a három déli rész jön számításba. Legváltozatlanabb az Ezertó országának földje, sajátos karakterével szinte világunikum. Déli határát, a végmorénák óriásai jelzik, nyugati részén a Baltikum csatlakozik hozzá parti tájaival, keleten pedig az erősen északi jellegű és kontinentális Karjala az orosz táblás vidék síkjába megy át. „E három rész szerepe az emberek és államok életében, adja Finnország történelmét és világhelyzetét”.

Nagyszerű képet kapunk a neolit korszaktól kezdve, egészen a jelen viszonyok kialakulásáig. Finnországnak keleti és nyugati szélső területe már a Krisztus előtti III—IV. században két kultúrkör hatását érzi. A bronzkorban, a IV—VII. század folyamán a megfogyott lakosság helyét a Kama mellől bevándorolt finnek és észtek foglalják el. Az ittlakó lappokat északra szorítva, a tájat történelmi területté teszik. A normannok és dánok tengeri uralmát a germánok keleti terjeszkedési törekvései váltják fel, majd pedig a keleti és nyugati kereszténység ráhatása fogja közre. A keresztes hadjáratok idején pedig megszólal a kereskedelmi hatalom szava is. A finnek-ről a XIII. századig kevés adat maradt fenn, de midőn a Hansa-szövetség 77 várossal megalakult már „Tallin nagyobb, forgalmasabb, mint ma”. A Balti tenger élénk kereskedelme idején, a XIV. században Finnország déli partja, — mint svéd és keresztény tartomány — Európa keretébe lép. A Baltikum tartozéka, az eddigi passzív szerepetjátszó Észtország a XIV.

század végén, Finnországgal együtt magához ragadja a Keleti tenger kereskedelmi egységét, midőn a Kalmari Unio-ban a Hansa-szövetséggel szemben fölényre emelkedik. Ezt a pozíciót a XVI. századig tartja meg, amidőn Finnország és a német lovagrendek tartományát alkotó Észtország is, svéd tartománnyá lesz. A reformáció küzdelmében Finn- és Észtország alig vesz részt, de az Újkor elején kelet és nyugat hadszínterévé válik. Svédország nagyhatalmi időszakában a XVII. században Finn- és Észtország — bár a nagyhatalom haderejének mintegy felét adja s Európa harcterein küzd, — erősen fejlődik s egészen nyugateurópaivá lesz, ami által Nyugati és Keleti Európa határvonala kiélesedik. Svédország nagyhatalmi időszaka Finn- és Észtországot megviseli, az oroszoknak tengerhez való törekvése pedig Észtországra a XVIII. s a teljesen nyugateurópai műveltségű Finnországra a XIX. században terjeszti ki hatalmát, amikor is mindkét ország nemzeti egysége és öntudata is elvesz. Ezt csak a XIX. század folyamán nyeri vissza, midőn egyúttal Európa egyik gazdasági tényezőjévé lesz. A világháború alatt a Finn-nagyhercegség népét nem mérik harcba vinni, de Észtország népe, az oroszától meg nem különböztetve mindaddig harcol, míg az orosz összeomlás folytán Finnországgal együtt függetlenségét vissza nem kapja.

Kerek egységével, nagy átfogásával érdekesen tanulságos ez az összefoglaló kép, amelybe gróf Teleki, Finn- és Észtország világhelyzetének bemutatását besűríti.

Kogutowicz Károly: Finnország földrajzá-t adja e mű második tanulmánya. Az őskontinensnek, a finn-gránittáblának milyenségéről nyerünk szemléletes tájékoztatást, midőn az Ezérti országának felszíni kialakulását olvassuk. A tenger transgressziói több ízben borították el az orosz táblát s felszínét lerakodással vonták be. Finnország ősközeteinek felszíne ekkor is vízmentesen maradt, de a jégkorszak hideg klímája miatt, a nagy csapadékmennyiség ezt is kikezdte. A skandináv lejtőkről Anglia, Lengyel- és Németország területéig sugarasan előrenyomuló jégárok munkája sajátosan átalakította. A jégárok elképzelhetetlen súlya a felszínt a törmelék-sziklákkal kigyalulta s elolvadásuk után vándorköveket és morénaláncokat hagyott hátra. E korszak élő emléke, ma csak a tundrák vidékén látható még. A jégkorszak hideg-meleg éráinak megszüntével a mai Finnország felszíne készen állott a „*shären*”-partok szabdalt, számtalan sziklasírtjével, fjordszerű képződményeivel, Salpauselkä néven ismert végmorénás kettős gátjaival, melyek között merőlegesen elhelyezkedett „*ozar*”-ok szletes és görgetett kötömege adja Finnország morfológiáját. A morénatorlaszok, sziklavályúk és teknők mélyén összegyűlő vízből tavak és rövid, de bővizű folyók keletkeztek, melyek ma a fakitermelésnek és az elektromos erő-előállításának jó lehetőségei.

Kogutowicz professzor értékes szemlélődéseinek és bőséges megfigyeléseinek e sorozata a sajátos formák és hatalmas dimenziók megkapóan tanulságos bemutatását tárja fel az olvasó előtt.

Karl János: Finnország növény- és állatvilága címen, a klíma, a talaj, a flóra multja és az ember átalakító tevékenységének szemmel tartásával ismerteti meg a finnországi fenyőrégió és az arktikus tundravidek florisztikáját és flóraelmeinek társulása által alakult táj típusokat. A klíma ható-

tényezője: a csapadékszegénység, az alacsony hőmérséklet és a kevés inszoláció mellett előnyösen segíti elő a zárt erdőségek kialakulását. *Talajának* úgy nevezett „podzol”-típusa, a kilúgozás miatt tápanyagban szegény, a porózus szint alatti „artstein”-típus pedig sókkal telített s a gázoknak átjárhatatlan. A magasfekvésű területeken kilúgozott anyag, az alluviális réseken rakódott le s itt fejlődtek ki az erdők. A tundravidék flóraeleme a jégkorszak után keletről, a lombos erdők növényzete pedig nyugatról. Svédország területéről vándorolt be. Az emberi beavatkozás folytán pedig a lakott területeken egy „kozmozopolita ubiquista, antropochor” növényzet fejlődött ki. Az erdőégetés utáni területek vezérfája már nem az erdei fenyő, hanem az értékteleenebb nyírfa.

A tájkép karakteretadó természetes asszociációkat: erdők, rétek, lápok s a tundrák és vizek növényzete alkotja. Az ország területének 75%-a erdő, főleg tűlevelűek alkotják, a déli részen tölgy is van, legelterjedtebb lombfa a nyír, mely a legészakabbra hatol fel. A fenyőerdők fiziognómiáját itt Finnországban, a majdnem hengeres habitusú *Picea excelsa*-nak északra, a *Pinus silvestris*-sel történő kicserélődése hozza létre. Nagyon sikerült és hangulatos e tájképváltozás szemléletes leírása. A rét gyakran legelő is, ezért az ősrét és az erdőirtás által keletkezettek között sok az átmeneti-jellegű táj. Ezeknek florisztikai állománya a talaj minősége szerint változik, rajtuk fa nincs, kevés a zúzmó, a moha pedig hiányzik. Jelentősek a *lápok*, melyek egyéb természeti tényezők adottsága mellett, az ember megjelenése óta, leginkább az erdők elláposodásával keletkeznek. A *tundra-vidék* jellegzetessége Petsamo mellett és a tuturik-on bontakozik ki a maga teljességében.

Állatvilágának jellemzője a rénszarvas volt, ma csak megszelídített faja ismeretes, továbbá a sarki róka, lemming és északon a foka, meg az újabb korban bevándorolt nyúl. Madárvilága gazdag, de a csúszómászók száma a hideg klíma miatt csekély.

Haltenberger Mihály: Észtország természeti viszonyai-ról számol be. Észtországot egy északi (Pandivere) és három déli magasvidékre (Viljandi, Otepää és Haanja) osztja, míg Pärnu, Virtejärv és Pejpus vidéke mélyedési terület. *Altalaja* északon szilur mész és dolomit, délen devon mész. A kristályos kőzetek hiányával együttjár az ércek hiánya is, de van sok, gazdaságilag értékes foszforit, dictyonema- és okajpala (kukkerek) telepe. A paleozoai altalajt diluviális és részben alluviális takaró fedi. Az északi és déli részek glaciális jelenségeinek különbözőségét a petrográfiai karakter szabja meg. *Geomorfológiailag* Granö nyomán északon „ozar” középén „drumlin”, délkeleten „morénahalomtávidéket” különböztet meg és „glint”-, „dűnés” és mocsaras tengerparti típust. *Hidrográfia*lag sok a mocsaras terület, folyói rövid, közülük rövid szakaszon csak néhány hajózható. *Éghajlata* átmeneti-jellegű, mérsékeltén hűvös. *Növénytakaróját* vegyes-erdőség, sok mocsár, láp és rét növényzete alkotja, karakteradók a ligetes vagy lombos rétek és a hiányos vegetációval rendelkező, egyhangú „alvar-táj”. A szigetek maradványflorája is érdekes. *Állatvilága* a Baltikum országaéhoz hasonló. Jellemző állata a jávorszarvas, az erdőkben még vadon él.

Zsirai Miklós: A finnég őstörténeté-ben, a testvérmemzet vándorlását,

művelődését és multját, az összehasonlító-nyelvészet, archeologia, etnologia és filologia eszközeivel dolgozó őstörténeti kutatás alapján: a) urali, b) finnugor, c) finnperm, d) finnvolgai, e) közfinnkorszak fejezetei alatt ismerteti.

Szinnyei József: A finn-magyar nyelvrokonság-ról értekezik, kiterjeszkedve a nyelvrokonság fölfedezésére, kutatásának történetére, a nyelvi elágazás idejére s a rokonság mértékére és bizonyítására.

Solymossy Sándor: A *finnek és észtek néprajza*-ban először a *finnek* két alfaját a szívós természetű *hámei* és a szangvinikus, jókedvű *karjalai* fajtáját mutatja be. *Ősfoglalkozásuk* a halászat és a vadászat, még ma is fontos élelemszerzési mód. Ennek sajátos módozata átitatta a finnek lelkivilágát, romantikája és változatossága izgatja őket. A kötött foglalkozást nehezen szokják meg. Lelkiük telítve van az *erdő* misztikumával. Szeretik a nyíriát — uralattáji vonás —, megmunkálásában és felhasználásában rendkívül ügyesek. Az erdőgazdaság formája, az erdő milyenségétől függ. Az *állatot* nagyon szeretik, magukhoz tartozónak tekintik. Kicsinytermetű *szarvasmarha* fajtájuk nagy száma bőséges tejterméket szolgáltat. Az időjárás és a talaj nehézségei miatt a *földművelés* nagy gonddal és fáradtsággal jár. Főterményük a rezs, de vetnek árpát és zabot is. A termés csak a déli részeken érik be, másutt félőretlen aratják le s fűtött csűrökben szárítják meg. A természet elemeivel való küzdelem megedzi a finn paraszt lelkét, de ha csordultig a pohár, lelke duhajan robban ki. A *hajlék* régi típusa a négyszögű gerendaház, a maga eredetiségében csak északon és Karjalában található fel. Újabban még többet adnak a külső csínre, a vendégek számára külön *ünnepi szobát* rendeznek be, igen vendégszeretők. A családi háznak régtől fogva a legértékesebb része a gőzfürdő (sauna). *Étkezésük* általában egyszerű, de ünnepségeiben „a fogások hosszú sora alig akar véget érni”. A legkevesebb eredetiséget a *ruházkodásban* őrizték meg.

Az *észti nép élete* nagyon hasonló a finnekéhez; arckuk mongol-vonást árul el. *Éghajlatuk* kontinentális jellegű és szélsőséges, *földművelésük* alig tér el a finnek földművelési módjától, több eredménnyel jár az *állattenyésztés*. *Ruházkodásuk* a nyugati részen svéd, a keletin orosz hatást mutat. *Háztipusaikon* meglátszik a törekvés: az összes helyiséget egy közös, nagy zsúptető alá hozni, — germán hatás.

Az északi népek sajátos arckifejezésével, mindkét nép rokonszenves benyomást kelt. „Ma ezen a kerek világon *önzetlenül*, csak e két nép ragszódik hozzánk a rokoninál melegebb szeretettel! S azt nekünk viszonozniuk több a jóleső kötelességnél”.

Koch Ferenc: *Finn és Észtország településtöldrája*. A *finnországi* kedvezőtlen feltételeket ismerteti először. Legsűrűbben lakott a déli és délnyugati rész, mert északon és keleten a lápok és az erdők akadályozzák a települést. A tengerparti vidékek kedvezőbb klímaviszonya és talaja sűrű lakottságot hozott létre. A finn tavak hátságán a vizek lassú elvonulása miatt nem a termékeny völgyek talaján keletkeztek a települések, hanem a kavicsos, homokos „ozar”-on. „A fjeldeken és tutarikon, álló települések hiányzanak”. Botteni öbölben, a visszahúzódó tengerpartot követve, a középkori kikötők helyett újak keletkeztek. A népsűrűség korszakonként változott. Túlnyomó a falusi telep, a városok későn fejlődtek ki. *Építőanyaguk*

még a városokban is 50%-ban. Tűzveszélyes voltuk miatt, a telepek régi jellege és alaprajza csak kevés esetben maradt meg. Ma élénk a település a Pohjanmaa-vasút vonala mentén. Az első városokat svédok alapították a délnyugati partokon, ahol legkedvezőbbek a viszonyok, Ulvila, Pori, Rauma, *Turku* vagy Abo a legrégebb, ma az ország második városa. Az enyhe klíma miatt sűrűen lakott Ahvenanmaa. A Salpausselkä-Karjala közti területen a szandurok és morénák erdős tája gyéren lakott területét leszámítva; a medencék egyenletesen sűrű lakottságot mutatnak. A Salpausselkä tengerbenyúló félszigetén épült *Helsinki*, ma a birodalom fő- és legnagyobb városa. Karjala területén folyómenti település fejlődött ki, legtipusosabb ipartelepe *Kotka*, legjelentősebb városa *Viipuri*. A *finn tóhatáson* Päijämsä és Saima törendszere, a hämei táj a középkorban néptelen volt, ma új kolonizációs terület, sűrű parti telepekkel. Jelentősebb közülök Tampere, Lahti, legnagyobb Kuopio. Legrosszabb a települési lehetőség a *Lappföldön*, ahova délről a lappokat a fokozatos kolonizáció szorítja. Kereskedelmi gócpontja Rovaniemi.

Észtországban a kedvezőbb klímaviszonyok miatt, kedvezőbb a települési viszony is, lakossága sűrűbb és egyenletesebb elosztású, mint Finnországban. Településformája a finnek farmszerű telepeihez hasonlít. A Pejpusz-tó halászfalvai és útmenti telepei orosz hatásra vallanak, a szigetek halmazfalvai pedig svéd ráhatást mutatnak, az északi és középső rész tiszta észti település. A *népesség* egynegyede városban él. Az *építőanyag* inkább kő és téglá. Legnagyobb városa *Tallin*, igen régi település. Jelentősebb még: *Tartu*, amely város az orosz-hansaszövetség idején játszott előkelő szerepet; *Narva* ipari fejlődését az orosz határ közelsége gátolja.

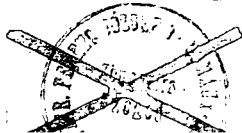
Weöres Gyula: Finn- és Észtország története címen először *Finnország* honfoglaláskori állapotát, a kereszténység felvételét, a svédok 600 éves uralmát, majd részleges függetlenségét foglalja össze, melyet formailag önálló Finnország 100 éves elnyomása követ. Végül szól a világháborúról és a független finn köztársaság megalakulásáról. Ezután *Észtország* ősalapításának, továbbá a német lovagrend és Dánia Észtország feletti uralmának és Svédország fennhatóságának megvilágítása. A német földesurak elleni harc rögzítésével, a világháború kihatásaira s az oroszokkal és németekkel való küzdelem eredményeinek bemutatására és a független Észtország megalakulásának rajzolására tér át.

Faragó József: A finnek társadalmi élete. Az ország függetlenségének kivívása után is sok olyan jelenség van a multból, mely a megelőző történelmi állapot maradványa. Ilyen jelenség a *svédeknek* megkülönböztetett nemzetiségi helyzete, mellyel szembenálló fennofili irányzat állandóan erősödik. A zsidóság jelentősége csekély. Politikailag a svédok összetartanak, míg a finnek öt pártra oszlanak. A nép nagyobb része földműves, melyhez a területet óriási nehézségek árán hódítják meg. A *földbérlet* különféle kategóriája sürgette a zsellérkérdés megoldását, de ez csak az 1918-i forradalom után is, csak bizonyos mértékben sikerült. 1922 óta a munkásság helyzetét szociális intézkedések védik.

Nagyon érdekes az, amit Faragó a társadalmi jelenségekkel kapcsolatban a finnek *vérmeisékletéről*, a finn néplelek szép és *nemes sajátságai*

ról elmond. „A finn intelligencia nincs tisztában a fényűzés és nagyképűsködés fogalmával. A proieszszor-íát hord a konyhára, ha előadását az egyetemen befejezte. A primadonna burgonyát hámoz két órával a bemutató előtt. Könnyebb bejutni Finnországban a miniszterhez, mint Közép-Európában a szolgabíró hajdújához“. „A finn jellem negatív vonásai közül a perlekedési hajlam, a csökönyös makacsság, kicsinyes lokálpatriotizmus és patópálos nemtörődomség egyes árnyalatai észlelhetők“. A *fürdés nemzeti szokás*, a gőzfürdő szenthely. Az általános bűnözési hajlam csekély. A finn nép lelkienergiájának legnagyobb ellensége a szesz. Az 1917-ben megszavazott *szesztilalom* a háború előtti (fejenként 1-2 l.) szeszfogyasztást egészen lecsökkentette, de teljes szigorral nem tartják be. A *munkásmozgalmakat* illetően a szociálisták nemzetközisége „csak mézes madzag!“ A *lakásvi-szonyok* Finnországban sem kielégítők. A *nőmozgalom* erősen fejlett, „éberesztő kiáltás a természet két nagyhatalma, a férfi és nő közötti harmónia létrehozása érdekében“. A *nemzeti mozgalmak* közül legnépszerűbb ma a *névfűnnesítés* és nemzeti ünnepeken a házak fellobogózása, még a tanyákon is! Vallási felfogásukra jellemző, hogy a lutheránus lakosság a régi Mária ünnepeket is megtartja. Igen érdekes mindaz, amit az *iskolákról*, az *irodalomról* és a *napisajtóról* olvashatunk. A *toplálkozás módja* a munkához mértén, általában gyenge. „A magyar nép multja és jövője iránt léptenyomon élénk, meleg és őszinte érdeklődés észlelhető. A *legeidugottabb határszéli falu utolsó béresének is tudomása van a finn-magyar rokonságról*. A magyar viszonyokról való fogalmak az egyszerű nép körében mindamellett éppoly homályosak, mint a magyar nép fogalmai a finnországi viszonyokról“. A magyar irodalmat jól ismerik, sőt „a *finn iskolakönyveket a magyar Szózat és Hymnus, egy-két magyar népdal és néhány Petőfi-vers fordítása nélkül nehezen lehetne elképzelni!*“

Virányi Elemér: Az észti nép társadalmi viszonyai. Az észti jobbágyi rendnek kialakulása a XVI. század folyamán, Báthory István, lengyel királysága révén magyar vonatkozásban áll. E nemeslelkű magyar főúron kívül, az észtek sorsának kialakulásában résztvett Gusztáv Adolff, Nagy Péter és II. Katalin cárnő. A városi rend, az iparosok, kereskedők és az értelmiség kialakulása a XIX. század folyamán történik meg, a jobbágyság felszabadulásával pedig egy erős kigazdátársadalom fejlődik ki. A szociális fejlődés egyik jele, a magánvagyon szerzésére való törekvés. Az alkotmányozó gyűlés a nagybirtok felosztását 1919-ben mondja ki. Az észtek életmódja általában fejlett és egészséges. Az észti elem a mult század második felében ébred kulturális és gazdasági öntudatra. „Az észti nép *dicsérendő tulajdonsága*, hogy az anyagi jóléttel párhuzamosan a szellemi téren való haladásra is gondol s gyermekeit rendszeresen iskoláztatja“. „A népnek nemcsak „józan esze“, „parlagon heverő tehetsége“, de széleskörű ismeretei is vannak; újságot rendszeresen járát, irodalom, művészet iránt érdeklődik s azt anyagilag támogatja“. A *társadalmi élet* demokratikus irányú, a „városi észti típusa általános európai“. Azonban „a *tradícióhiányhoz* súlyosbító körülményül járul a jelenleg általánosan tapasztalható válság egész európai társadalmunk szervezetében“. Jellemző rájuk az északi ember késhegyig menő *individualitása*, s ebben rejlik az éles *pártellentétek* alapvető oka. Az idősebb nemzedéket a hazaszeretet mellett, bizonyos

kozmetopolitizmus jellemzi. Ma az állami elrendeződés egyik főtörekvése a *nemzet röghöz kötése*.

Stolp Ödön: Finnország földművelése címen a mezőgazdaságról ad áttekintést, melynek gerince az állattenyésztés. A szántóföldek területe a mai népesség ötszörösét volna képes kielégíteni. A termelés elmaradottsága főleg a mezőgazdasági szakképzettség hiányában keresendő. Ennek megszüntetésére irányuló kormányintézkedések „hatása máris jelentkezik, amennyiben a kisexisztenciák ezrei kezdenek a mezőgazdasági termelésbe bekapcsolódni“.

Sibelku-Perleberg Arthur: Észtország mezőgazdasága. A drumlinek földjég terjed a jó termőtalaj, mely Tartu és Virts-tó környékét jellemzi. Egyébként az erdőségek és a sok mocsár akadály a földművelés fejlődésének. Az 1905.-i forradalom után megkísérelt külterjes gazdálkodás menete alatt főleg lent termeltek, később azonban visszatértek az állattenyésztéshez. A helyzet végleges javulása a nemzeti függetlenség idejére esik, midőn a földreformot megszavazva a nagybirtokokat majdnem teljesen kisajátították. Az állattenyésztés főleg a háború után lendült fel nagy arányokban. Jelentős a tejtermékek hasznosítása, fejlett az ellenőrzése. Az állattenyésztés fejlesztését úgy az állam, mint a gazdaságszervezők nagyban segíti. Általában a mezőgazdasági többtermelés érdekében igen nagy erőfeszítés tapasztalható. Az észtek emez önerejükből történő kifejlődését nagy elismeréssel kell fogadnunk.

Fehér Dániel: A finn erdőszet-ről nyújt áttekintést. Megismerteti a finn erdőrengetegek eloszlását és gazdaságát, melynek jelentősége egy állam háztartásában sem annyira kizárólagos, mint Finnországban. Az erdőterület 39.8%-a állami, 51%-a magántulajdon. Uralkodó fája 55%-ban erdei fenyő, 24.8%-ban lucfenyő, a lombdörk 16.9%-ban nyírfa. Közlí Cajander-nek „erdő típusok“ néven ismert kiváló becslési rendszerét. Mivel a finn erdőgazdaság különleges viszonyai miatt egyedülálló, azért további fejlődésére szép jövő vár.

Görgey István: Finn- és Észtország ipara, kereskedelme és halászata.

Finnországban a lakosság kétharmada mezőgazda, egyharmada iparos. Az ország figyelmét a külföldi szén drágulása és a fa értékének emelkedése, a háború előtt alig használt vízienergia gazdaságosabb felhasználására terelte. Ezért készült új berendezés az Imatra-vízesés hasznosítására. A fejlett fűrésztelepek a kikötők mentén épültek. Igen fejlett a papír- és cellulóza-ipar, régen és előnyösen ismert a fenyőkátrány-ipar. A textilgyártás főhelye a „Finn Manchester“ Tampere. Legfejlettebb a len- és pamutszövő-ipar. Érc hiányában a vasipar visszafejlődött. A bőripar külföldi anyagot dolgoz fel a belföldi fogyasztás számára, hasonlóképp van a 21 dohánygyár is. A különleges helyzet miatt még mindig nagy a háziipar szerepe. Bár csak két jégmentes kikötője van, kereskedelme a háború óta nagyon fellendült. Kereskedelmi mérlege már 1922-ben aktív. Exportjának 60%-a faárú, 30%-a papír-celluloze-gyufa, továbbá sajt, vaj, tojás és hal. Behozatalának 44.6%-a a termeléshez szükséges anyag, 24% ipartermék, 32%-a élelmiszer. A finn-magyar kereskedelmi kapcsolat gyenge. Hajóparkja kicsiny, jobbra vitorlás.

Észtországnak a környező államokhoz mért gazdasági jelentősége

elég nagy, felszabadulása óta bámulatosan fejlődött. Gazdasági életét egészen reorganizálta. Helyzete a kereskedelmi forgalom tekintetében igen előnyös. Kivételének 45% mezőgazdasági termék. Iparágai között első helyen áll a textilipar, fejlett a papír-celluloze- és gyufagyártó ipara mellett a fém-, üveg- és bőrgyári termelése is. Az utóbbi évek alatt lényegesen emelkedett Oroszország-féle irányuló tranzitforgalma. „Mi magyarok büszkéek lehetünk arra, hogy Észak-Európában a finnugor nyelvcsaládhoz tartozó ilyen nemzet lakik, mely minden körülmények között meg fogja állani a helyét a népek küzdeelmében“.

A finnországi halászatot 1918. óta működő halászati hivatal irányítja. Legkiválóbb halfajta a lazac, pisztráng, évi termelés 250—550 tonna, kiviteli cikkét azonban az apró hering alkotja, évi 10.000 tonna körüli mennyiségben, halásszák még a kőszt is kisebb mennyiségben. Édesvízi rák kivitele a pestis óta megszűnt. Fókavadászata évi 10—20 ezer darab.

A következő tanulmányok a finn-észt kultúra egyéb, nem földrajzi vonatkozású ismeretét szolgálják.

Csekéy István: Finn- és Észtország jogfejlődése és mai joga.

Jungerth Mihály: A finnek és észtek kulturfejlődése és szellemi élete.

Bán Aladár: A finn és észt népi zene és ének.

Hubay Jenő: A finnek és észtek zeneművészete.

Felvinczi Takács Zoltán: Északi rokonaink művészete.

Horger Antal: A magyar és finn nyelvészek érintkezése.

Végezetül álljon itt az „Ajánlás“ megszívlelésre méltó része:

„Mindazok, akik künn jártunk, tudjuk nemcsak azt, hogy a finnek és észtek bennünket mennyire szeretnek s mennyire magaskodnak bennünk a történelmi sors forgandóságában előbbre jutott testvérmemzethez, de tudjuk azt is, hogy mennyire ismernek bennünket a finn és észt városokban és falvakban s még a legtávolabbi tanyákon is; mennyire olvassák nemcsak Petőfit, Aranyt, Jókait, Mikszáthot, Herczeget, de még sokkal több írónkat, mennyire ismerik történelmünket s mennyire érdeklődnek gazdasági fejlődésünk és világpolitikai érvényesülésünk iránt. A magyar nemzetnek, a magyar embereknek kötelességük, hogy ezt az ismeretet hasonló, bensőséges érzésekből fakadó ismerettel viszonzozza. Ez a könyv azt a célt szolgálja, — hogy a magyar ember ezt megtehesse és meg is tegye“.

Kanszky Márton.

Kende Oszkár dr.: *Geographisches Wörterbuch.* 2-ik bővített kiadás, 1928. Lipcse. Teubner. 238 lap.

Ilyfajta enciklopedikus munkák szükségét legjobban bizonyítja, hogy e mű rövid idő alatt már a második kiadást érte el. Bár e kiadás az előzőhöz képest bővítve van, még mindig nem mondható teljesnek. Szerző maga mondja, hogy az időközben megjelent nagy kétkötetes Banse lexikon és az övé kiegészítik egymást, amennyiben az ő munkájában sok olyan anyag van, ami a Banse-ében nincs felvéve és viszont. Ez a tény ugyan nem helyeselhető és ideálisabb volna, ha az egész anyag egy és ugyanazon munkában lenne fellelhető, már csak azért is, mert hiszen nincsen mindenki abban a helyzetben, hogy mindkét művét megszerezhetné. Egyébként mi

Kende munkáját sokkal jobbnak és a számos szövegközti ábra alkalmazása révén sokkal használhatóbbnak, sőt alakjánál fogva jobban kezelhetőnek is ítéljük, mint Banse lexikonát.

Jelen kiadás az irodalomból lényegesen többet ölel fel, mint a régi és így a fontosabb bibliografiáról elég jó áttekintést nyújt. Ami az anyag megválasztását illeti, nem tartjuk oly fontosnak földrajzi szótárban egyes fáknek (Süssholz stb.) vagy terményeknek (kókuszdió etc.) a magyarázatát. Ha pedig egyesek felvannak véve, akkor logikusabb lett volna valamennyi ilyfajta növény felvétele. A ciprus vagy a lignum sanctum nem kevésbé fontos a Süssholznál. Felesleges a perioikok felvétele, hiszen ennek geográfiai jelentősége nincs. Ezek helyett jobb lett volna a süitákról, szunitákról, a szetukézekről megemlékezni (általában a főbb vallásokat fel kellett volna venni a szótárba). Nem teljes a geográfia tudományával foglalkozó hírességek névsora sem. (A magyarokról természetesen egy szó sincs, pedig Körösi-Csoma, Teleki, Magyar, Eötvös, Lóczy stb.-ek elég jó hangzású nevek még nemzetközi viszonylatban is.) Igaz, hogy ezt folytathatnók oldalakon keresztül, viszont az is való, hogy 238 lapba mindent beleszorítani lehetetlen. Mindenesetre elismeréssel kell adóznunk szerzőnek, mert könyve jelentős segítséget jelent a szakembernek is és reméljük, hogy idővel nagyobb terjedelmű kiadással a kívánt célt mindjobban meg fogja közelíteni. Ajánljuk a szótárt mindenkinek.

Irmédi-Molnár László.

Földrajz- és történelem-tanárok zsebkönyve az 1928/29. tanévre.
Kiadja *Kókai Lajos*. Budapest, 1928.

Nagy gonddal összeállított zsebkönyvet nyújtott a Kókai cég a magyar tanárság részére. Számos felvilágosítást ad benne a földrajz és történelem tanárainak a beszerezhető szemléltető tananyagról és szakirodalomról. Továbbá a m. kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium V. és VI. ügyosztályának, valamint a főigazgatóságok, tanfelügyelőségek, egyházi főhatóságok, országos közokt. tanács, úgyszintén a tanügyi bizottság stb. vezetőit és azok személyzetét részletesen sorolja fel. Benne foglaltatik a tanrend, a tanárok kombinatív órarendje, naptár és az osztálynévsornak szánt hely. A csinosan kiállított zsebkönyvet a fenti cég árusítja.

I. M. L.